

mišljenja i komentari

Bezlični geniji

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Nedavno sam elektronskom poštom primio okružnicu od jednog našeg uglednog i uspješnog kemičara. Dakle, čovjek je pročitao nešto iz citatologije (pardon, scientometrije) pa se smatra pozvanim da to ispravi. Ali ne lezi, vraže! Umjesto da kaže to i to je krivo, a to i to pravo, pa kvit posla, njegovo se upozorenje pretvorilo u pravi traktat, u analizu znanstvene uspješnosti ovoga i onoga i na kraju – da se Vlasi ne dosjete – samoga sebe. Pa imam toliko i toliko radova, pa bio sam citiran toliko i toliko puta.

Očito čovjek teži za slavom, ali u kojim godinama? Već to o čemu piše pokazuje da slavu, pravu slavu – a to znači biti u žiži javnosti – nikad nije doživio. Ne može se za mene reći da sam slavan čovjek, ali ono malo što se o meni više čulo u medijima i u širem krugu mojih kolega pokazalo mi je svu istinitost one Šenoine da je “slava voda navrh pijeska”: čovjeku to godi, ali ako je koliko-toliko normalan, sve mu dozlogrdi već za pet-šest dana. Čovjek se zaželi svoga mira, svoje privatnosti, poželi da bude sam ili u društvu svoje obitelji, a ne da bude stalno nekom na tapeti.

Ali, što ćeš, kada te drugi neće hvaliti, moraš se hvaliti sam. Vidim broj *Farmaceutskog vijesnika*, tamo iz tridesetih godina, sav posvećen Franu Bubanoviću. Jedan njegov suradnik piše o Bubanoviću kao profesoru, drugi kao znanstveniku, treći kao piscu, četvrti kao prijatelju. Na kraju se i sam Bubanović javlja člankom u kojem piše o svojim “učiteljima kemije”, točnije o svojem školovanju u zemlji i inozemstvu. U svakoj rečenici osjećaš da je to čovjek koji ima što reći i o kojem se ima što reći. A danas?

Evo, dođe mi neki ugledni kemičar pa mi veli da bih u *Prirodi* mogao o njegovom još uglednijem kolegi objaviti članak, to više što je tom drugom visoki i okrugli rođendan, što mu je posvećen broj časopisa *Croatica Chemica Acta* i što je – još jedan razlog više – bio suradnikom *Prirode*. Nakon nekog vremena opet se susrećemo. Vidim da je naš kemičar zbunjen što još ništa o ugledniku nije pročitao, pa mu nije jasno što se događa. Možda se ljutim? “A tko bi o njemu trebao pisati?”, velim mu ja. “Ja sigurno ne, jer ga jedva poznajem. Pa što vi ne napišete nešto o njemu, ta bili ste mu suradnikom tolike godine?” On sve šuti i šuti, valjda misli da ću prevesti i prenijeti članak iz CCA. Zar bih to mogao učiniti svojim čitateljima: školovao se tamo i tamo, istraživao to i to, objavio toliko i toliko radova s tog i tog područja...? Tako se piše molba za zaposlenje, a ne biografija!

Ne mogu ulaziti u razloge nesuđenog suradnika mog časopisa. Možda ne želi biti osoban, možda ne želi pisati ono što slavljenu ne bi htio pročitati. Možda, možda – tko zna što se vrti u ljudskoj

glavi. Pa ipak, što bi se o slavljenu moglo napisati? Možda mnogo toga – jer svaki je čovjek zanimljiv na svoj način – ali kako možeš vidjeti u drugom zanimljivoj osobi, kad je ne vidiš ni u samom sebi? Ugledni kemičar s početka ovog članka ne zna reći o sebi ništa drugo nego da je objavio toliko i toliko znanstvenih radova koji su polučili toliko i toliko citata. Zašto toliko? Možda mu se naprosto posrećilo, jer – ima jedna mudra – karijera u znanosti ne može se planirati. Čovjeku se dogodi da se nađe u plodnoj sredini ili da zapazi nešto važno što nitko drugi nije zapazio – i eto ti uspjeha. A onda se čitav život trudi da pronade nešto još važnije, ali epohalna se otkrića ne događaju svaki dan. Nije sve što napravi povijesna ličnost povijesno.

Imamo svi mi i uspona i padova u svojoj karijeri. Ima godina kad nam ide dobro, ima godina kad nam ide loše. To treba znati i s time se treba znati pomiriti. Treba se znati pomiriti i s činjenicom da znanost ide naprijed, pa ono što je nekoć bilo epohalno, danas je obično, čak zastarjelo. No čovjeku koji ima širinu to ne smeta. Kad se Leopold Ružička zasitio istraživanja, počeo je skupljati umjetnine i uređivati svoj vrt. Kad iscrpim sve svoje ideje, a problem još uvijek ostaje neriješen, prebacim se na drugo polje istraživanja ili se prepustim čarima pisanja. Hoću li u mirovini svaki dan dolaziti na institut da bih se bavio nanošću? Možda ću tu i tamo doći, ali ako bude onako kako sam zamislio, počet ću pisati knjigu bez ikakve veze s kemijom. No da bi čovjek tako živio i radio, mora imati širinu, ljubav prema njegovom poslu treba proizlaziti iz opće ljubavi prema životu, a ne iz intelektualne ograničenosti ili – još gore – iz rutine i navike. Hoćete li primjer?

Dođe televizijska ekipa na naš institut. Neka naša mlada znanstvenica primila je važnu nagradu za svoj rad, pa je red da se o njoj, makar i u kasnim večernjim satima, nešto čuje. Novinar je navodi da priča o sebi, o svom radu, o svom životu. “U petak odlazim doma da preko vikenda napunim baterije”, počne naša mlada nada. “A onda u ponedjeljak dolazim na posao, obučem kutu i odmah se prihvaćam posla...” U tom trenutku vidim snimatelja kako izlazi na vrata (jer ja sam bio s druge strane vrata u čitaonici): “O Bože moj”, pristojno reče. “A što će biti do petka!”

I što na kraju reći? Prazni ljudi ne mogu o sebi ništa reći. Ne mogu reći ništa ni o drugima, ni o svijetu u kojem žive, pa na kraju – posve logično – ni o poslu kojim se bave, još manje o svome djelu. Njihova je duša pustinja, njihova je misao pustoš. “Objavio sam toliko i toliko radova koji su toliko i toliko puta bili citirani” samo je izraz te pustoši.